

УДК 711.

О.А. Крижанівський, Л.В. Кузнєцова

ЗМІНИ У СОЦІАЛЬНІЙ СТРУКТУРІ НАСЕЛЕННЯ МІСТА БАР У ПОСТРАДЯНСЬКИЙ ПЕРІОД

Викладено результати обстеження життєвого середовища міста Бар Вінницької області на предмет забезпечення безперешкодного доступу людей з обмеженими фізичними можливостями до об'єктів громадського призначення. Стан доступності до об'єктів залишається незадовільним – 79% обстежених об'єктів не відповідають міжнародним стандартам якості життєвого простору. В роботі надані пропозиції для розробки місцевої програми створення безперешкодного життєвого середовища для маломобільних груп населення на період до 2015 року.

Ключові слова: забезпеченість пандусами громадських будинків, маломобільні групи населення, права людини, соціальна захищеність інвалідів, сталий просторовий розвиток Європи.

Маломобільні групи населення – люди, що відчують труднощі при самостійному пересуванні, одержанні послуг, необхідної інформації або при орієнтуванні в просторі. До маломобільних груп населення віднесені інваліди, люди з тимчасовим порушенням здоров'я, вагітні жінки, люди старшого (похилого) віку, люди з дитячими колясками тощо [визначення терміну подано згідно з ДБН В.2.2-17:2006 «Доступність будинків і споруд для маломобільних груп населення» – О.К., Л.К.].

Актуальність досліджуваної проблеми полягає в реалізації у місті Бар міжнародних стандартних правил у забезпеченні безперешкодного доступу осіб з обмеженими фізичними можливостями до об'єктів соціальної інфраструктури відповідно до Резолюції Генеральної Асамблеї ООН від 20 грудня 1993 року № 48/96. Без розвинутої соціальної інфраструктури неможливо місту Бар

виконати завдання „Європейської хартії міст II: Маніфесту нової урбаністики”, прийнятої Радою Європи (2008). Без неї неможлива і реалізація "Програми забезпечення безперешкодного доступу людей з обмеженими фізичними можливостями до об'єктів житлового та громадського призначення”, схваленої КМ України (2003).

У світі дана проблема розглядається в контексті прав людини. На міжнародному рівні право на сприятливе життєве середовище було закріплене в Загальній декларації прав людини, прийнятій і проголошеній у Резолюції 217 А (III) Генеральної Асамблеї від 10 грудня 1948 року [6], в Декларації ООН з навколишнього середовища і розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992 р.). Право людини і громадянина на безпечне для життя і здоров'я довкілля тісно пов'язане з такими правами, як: 1) право кожного на життя; 2) право кожного на повагу до його гідності; 3) право на належні, безпечні та здорові умови праці; 4) право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування; 5) право користуватися природними об'єктами права власності народу України.

Проблемі покращення умов життєдіяльності маломобільних людей присвячені роботи Л. Бармашини, В. Буткевича, Я. Грибальського, І. Данчак, Г. Дмитрієвої, Г. Еннса, О. Журбенко, М. Сварника, І. Константюк, О. Красюкової Еннс, В. Куцевича, С. Лінда, О. Леонтєвої, Т. Малік, Я. Мудрого, Т. Подаєнко, О. Полозюка, Л. Рінгерт, К. Сірман.

Питаннями створення безперешкодного простору в Україні займаються: Всеукраїнське громадське соціально-політичне об'єднання «Національна Асамблея інвалідів України», кафедра соціології і соціальної роботи НУ «Львівська політехніка», Український зональний науково-дослідний та проектний інститут цивільного будівництва (КиївЗНДІЕП), Київський національний університет будівництва та архітектури (КНУБА). Зарубіжні партнери – Канадський Центр Вивчення Неповносправності (Canadian Centre on Disability Studies), Інститут Безбар'єрного Дизайну Університету Манітоби.

В Україні прийнято низку державних нормативних документів, які є основою для законодавчого і правового забезпечення безперешкодного доступу до об'єктів житлового та громадського призначення. Серед них: Указ Президента України від 01.06.2006 р. № 900/2005 «Про першочергові заходи щодо створення сприятливих умов життєдіяльності осіб з обмеженими фізичними можливостями»; Закон України від 21.03.1991 р. № 875-ХІІ «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні»; Постанова КМ України від 04.06.2003 р. № 863 «Про затвердження Програми забезпечення безперешкодного доступу людей з обмеженими фізичними можливостями до об'єктів житлового та громадського призначення».

Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», на виконання постанови Кабінету Міністрів України від 29.06.2009 р. №784 «Про затвердження плану заходів щодо створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення на 2009-2015 роки «Безбар'єрна Україна» у багатьох містах України розроблений, затверджений та реалізується план заходів щодо створення безперешкодного життєвого середовища для осіб з обмеженими фізичними можливостями та інших маломобільних груп населення на 2010-2015 роки.

Усі вищеназвані законодавчі документи знайшли закріплення в діючих із 2007 року державних будівельних нормах України ДБН В.2.2-17:2006 «Доступність будинків і споруд для маломобільних груп населення». Цей документ поширюється на проектування й реконструкцію житлових і громадських будинків та споруд з урахуванням потреб маломобільних груп населення.

У 2005 році в рамках реалізації проекту «Створення в Україні безперешкодного доступу людей з обмеженими фізичними можливостями до об'єктів житлового та громадського призначення» за сприянням

Всеукраїнського громадського соціально-політичного об'єднання «Національна асамблея інвалідів України», Львівського обласного відділення Українського фонду «Реабілітація інвалідів» розроблена серія методичних посібників на тему: «Доступність до об'єктів житлового та громадського призначення для людей з особливими потребами» [1].

У 2010 році на кафедрі дизайну архітектурного середовища КНУБА в рамках реалізації в життя резолюції та рекомендацій круглого столу 2009 року на тему: «Культурна, історична, архітектурна та природна спадщина Барської землі Поділля в контексті сталого просторового розвитку Європи» [4] за ініціативою доцента О.А. Крижанівського була розроблена «Технологічна програма на проектування районного центру соціальної та професійної реабілітації для дітей і молоді з обмеженими фізичними можливостями на 60 місць у м. Бар Вінницької області». На основі цієї програми на кафедрі дизайну архітектурного середовища КНУБА був розроблений дипломний проект кваліфікаційного рівня “Спеціаліст” за темою: «Реабілітаційний центр для дітей та молоді з обмеженими можливостями у м. Бар» для дітей і молоді Барського району.

У зв'язку з тим, що бюджет громади міста Бар є вкрай обмеженим і не має можливості не тільки розвивати, але й підтримувати життєво необхідну комунальну інфраструктуру, у місті залишаються не розробленими та нереалізованими на місцевому рівні програми щодо створення безперешкодного міського середовища для маломобільних груп населення. У нинішній кризовій ситуації сподіватися, що найближчим часом держава зможе виділити ресурси, необхідні для розвитку соціальної інфраструктури, марно. При цьому законодавство про місцеве самоврядування надає громаді та її органам самоврядування права на господарську ініціативу, на самостійне створення умов для розвитку території.

Так, за ініціативою волонтерського загону «Дзвіночок» студентів

Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Михайла Грушевського та за науковим сприянням кафедри дизайну архітектурного середовища КНУБА і Центру соціокультурного проектування й комунікативних технологій Інституту місцевої демократії упродовж 2009 – 2010 років проведений передпроектний аналіз життєвого середовища міста Бар на предмет обстеження доступності середовища.

Об'єкт дослідження – життєве середовище міста Бар Вінницької області.

Предмет дослідження – шлях руху, який використовується маломобільною групою населення для переміщення по пандусах на вході до об'єктів громадського призначення в міському середовищі міста Бар.

Мета дослідження: оцінка доступності до об'єктів громадського призначення для подальшої розробки план-заходів реалізації державної Програми забезпечення безперешкодного доступу людей з обмеженими фізичними можливостями до об'єктів житлового та громадського призначення у місті Бар Вінницької області.

Завдання дослідження. На основі поновлюваних списків адрес житлових будинків, де проживають інваліди-колясочники, провести передпроектний аналіз міського середовища міста Бар на предмет доступності до об'єктів громадського призначення відповідно до чинного законодавства.

Однією з важливих проблем маломобільних людей є ізоляція їх від суспільства, що виникає через постійне зменшення фізичних можливостей, а також труднощі щодо інтеграції з іншими групами населення. Мобільність вирішальним чином залежить від середовища існування, від контактів з оточенням, житлових умов та умов праці, а також від можливостей пересування в громадських місцях. Відповідні громадські відносини, доступне та пристосоване до потреб людей з обмеженою рухомістю середовище, пристрої та прилади, призначені для допомоги в пересуванні, мають забезпечити цим

людям максимальну мобільність, яка є основою їх самостійності та інтеграції з суспільством [5].

За статистичними даними Барського управління соціального захисту населення, станом на 1 травня 2010 року в місті Бар проживає 28 дітей – інвалідів, 210 інвалідів I групи. Волонтерським загоном «Дзвіночок» проведено обстеження громадських будівель, розміщених біля житлових будинків, де проживають особи з особливими потребами на вулицях Чернишевського, Пролетарській, Карла Лібкнехта, Островського, Соборній, Рози Люксембург. Результати обстежень відображені в таблицях 1 та 2.

Таблиця 1. Наявність пандусів при вході до громадських будинків у м. Бар Вінницької області

№ п/п	Назва об'єкта	Так	Ні	Примітка
1	2	3	4	5
1.	Вулиця Чернишевського – 7 інвалідів			
1.1.	Магазин «+18 Маркет швидкого приготування, заморожені продукти»		–	
1.2.	Маркет «Харчо»		–	
1.3.	Магазин «Родзинка»		–	
1.4.	Аптека «Севела»		–	
1.5.	Аптека №1		–	
1.6.	Аптека «Оптима»		–	
1.7.	Магазин «Исток»		–	
	Усього по вулиці Чернишевського	0	7	
2.	Вулиця Пролетарська – 14 інвалідів			
2.1.	ЗОШ №4		–	
2.2.	Банк «Хрещатик»	+		

2.3.	Магазин «Кулінарія»		–	низькі сходи
2.4.	Магазин «Київстар»		–	вузькі двері
2.5.	Магазин «Папірус»		–	
2.6.	Банк «ВТБ»		–	низькі сходи, вузькі двері
2.7.	Райффайзен Банк Аваль		–	низький поріг
2.8.	Барський автодорожній технікум	+		
2.9.	Магазин «Продукти»	+?		ухил не відповідає нормам
2.10.	Магазин «Маленька кишень»		–	низька сходинка
2.11.	Пошта		–	низька сходинка
2.12.	Центральна аптека	+		
2.13.	Аптека № 8	+		
2.14.	Магазин «Мальвіна»	+		
2.15.	Магазин «Банан»		–	низькі сходи
	Усього по вулиці Пролетарській	5	10	
3.	Вулиця М. Туніка – 5 інвалідів			
3.1.	Аптека 1-А		–	
3.2.	Ювелірний магазин «Діамант»		–	
3.3.	Магазин «Господар»		–	низькі сходи
	Усього по вулиці М. Туніка	0	3	
4.	Вулиця Островського - 4 інваліди Тротуар у поганому стані, проїхати неможливо.			
4.1.	Міні – маркет «Факел»		–	
4.2.	Будмаг №20		–	
4.3.	Будматеріали		–	
4.4.	Будсвіт		–	
4.5.	Магазин «Хазяїн»		–	

4.6.	Магазин «Master»		–	
4.7.	Магазин «Вацак»		–	
4.8.	Магазин «Продуктова хата»		–	
4.9.	Ветаптека		–	
	Усього по вулиці Островського	0	9	
5.	Вулиця Соборна – 6 інвалідів			
5.1.	Дитяча бібліотека		–	
5.2.	Аптека «Ленокс»	+		пандус із поручнями
5.3.	Будинок побуту		–	
5.6.	Магазин «Імідж»	+?		пандус без поручнів, не відповідає нормам
5.7.	Магазин «Тюльпан»		–	
5.8.	Магазин «Техніка»		–	
5.9.	ДЮСШ		–	
5.10.	Райрада	+		
5.11.	Магазин «Українські товари»		–	
5.12.	Аптека	+		
5.13.	Магазин «Хоттабич»		–	
5.14.	Магазин «Оселя»		–	
5.15.	Магазин «Манго»		–	
5.16.	Бар «Шанс»		–	
5.17.	Магазин «Місто»	+		відповідає нормам
5.18.	Перукарня «Шарм»		–	
5.19.	Правекс-банк		–	
5.20.	Торговий дім «Олімп»		–	
5.21.	ЗОШ №3	+		відповідає нормам
5.22.	Магазин ритуальних послуг		–	
5.23.	Магазин «Юлія»		–	

5.24.	Магазин «Дімакс»		–	
5.25.	Магазин «Євромода»		–	
5.26.	Управління газового господарства		–	
5.27.	«Промінвесбанк»		–	
5.28.	Архівний відділ Барської райдержадміністрації		–	
5.29.	Магазин «РЕС»	+		відповідає нормам
5.30.	Сімейна аптека		–	
5.31.	Магазин «Оптима»		–	
5.32.	Магазин «Анна»		–	
5.33.	Магазин «Алдіс»	+		пандус не відповідає нормам
5.34.	Магазин «Анна»	+		пандус не відповідає нормам
5.35.	Торговий комплекс «Мрія»		–	
5.36.	Барський районний відділ статистики		–	
5.37.	Аптека		–	
5.38.	Магазин «Світанок»		–	
	Усього по вулиці Соборній	7	29	
6.	Вулиця Рози Люксембург- 28 інвалідів			
6.1.	Ощадбанк		–	доступ неможливий
6.2.	Магазин «Оазис»	+		
6.3.	Магазин «Калина»		–	доступ неможливий
6.4.	Магазин «Насолода»		–	доступ неможливий
6.5.	Магазин «Лілея»		–	доступ забезпечений
6.6.	Аптека «Оптима»		–	доступ неможливий
6.7.	Магазин «Продукти»		–	доступ неможливий
6.8.	Магазин «Клас»		–	доступ неможливий
6.9.	Магазин «Наdejда»		–	доступ неможливий

6.10.	Аптека	+		доступ забезпечений
6.11.	Барська районна центральна лікарня		-	доступ неможливий
6.12.	Диспансер для туб. хворих		-	доступ неможливий
6.13.	Районна аптека	+		доступ забезпечений
6.14.	Магазин «Джерело»		-	доступ неможливий
6.15.	Магазин «Продукти»		-	доступ неможливий
	Усього по вулиці Рози Люксембург	3	14	

Таблиця 2. Забезпеченість пандусами громадських будинків у м. Бар Вінницької області

№ п/п	Обстежені вулиці	Кількість інвалідів			Вхід у будинок забезпечений пандусом		Наявні пандуси не відповідають нормам		Відсутність пандусів	
		осіб	шт	%	шт	%	шт	%	шт	%
1.	Чернишевського	7	7	100	0	0	0	0	7	100
2.	Пролетарська	14	16	100	5	32	1	6	10	62
3.	Карла Лібкнехта	5	3	100	0	0	0	0	3	100
4.	Островського	4	9	100	0	0	0	0	9	100
5.	Соборна	6	39	100	7	18	3	8	29	74
6.	Рози Люксембург	28	17	100	3	18	0	0	14	82
	Усього:	64	91	100	15	16	4	5	72	79

Членами волонтерського загону «Дзвіночок» Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Михайла Грушевського були частково обстежені центральні вулиці міста, на яких зосереджена найбільша кількість інвалідів І

групи в кількості 64 особи, які проживають у будинках по вулицях: Чернишевського, Пролетарська, Карла Лібкнехта, Островського, Соборна, Рози Люксембург. Було обстежено 91 громадський об'єкт. Із них тільки 15 об'єктів (16% від загальної кількості обстежених громадських будинків) забезпечені пандусами, що відповідають нормам. Пандуси в 4 об'єктах (5%) не відповідають нормам. У 72 громадських об'єктах (79%) пандуси відсутні.

Отже, маломобільна група населення в кількості 64 особи, до якої, згідно з чинним законодавством віднесені інваліди, люди з тимчасовим порушенням здоров'я, вагітні жінки, люди старшого (похилого) віку, люди з дитячими колясками, що, крім того, є представниками територіальної громади міста Бар, будуть відчувати труднощі при самотійному пересуванні, одержанні послуг, необхідної інформації або при орієнтуванні в просторі при відвідуванні 79% громадських споруд, які розташовані в межах їхнього проживання.

Більшість магазинів, де продаються товари першої необхідності, аптеки, Ощадбанк у місті Бар залишаються недоступними для маломобільної групи населення, що є недопустимим відповідно до діючих міжнародних стандартів якості життєвого середовища. Це можна розцінювати як факт порушення прав людини.

Джерела та література

1. Грибальський Я., Мудрий Я, Сварник М. та ін.. Методичний посібник. Доступність до об'єктів житлового та громадського призначення для людей з особливими потребами. Всеукраїнське громадське соціально-політичне об'єднання Національна асамблея інвалідів України Львівське обласне відділення Українського фонду "Реабілітація інвалідів". Методичний посібник. – К., 2005. – 105 с.
2. Кобецька Н.Р. Екологічні права громадян України: Автореф. дис. канд. юрид. наук. – К., 1998. – С. 6.
3. Колбасов О.С. Экология: политика – право. Правовая охрана природы в СССР. – М.: Наука, 1976. – С. 6.
4. **Культурна, історична, архітектурна та природна спадщина Барської землі Поділля в контексті сталого просторового розвитку Європи:** Матеріали засідання «Круглого столу», м. Київ, ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, 2 липня 2009 р. / Редкол.: М. М. Мосунов (відп. ред.), О. А. Крижанівський, Г. А. Войцехівська, Д. О. Мироненко; Мінрегіонбуд України, ДНАББ ім. В. Г. Заболотного, Центр соціокультурного проектування та комунікативних технологій Інституту місцевої демократії, Барська міська Рада, Інститут інвестиційної стратегії регіонального розвитку, Київський національний університет

будівництва і архітектури, Міжнародне товариство прав людини —Українська секція. — К., 2010. — 88 с.

5. Рабінович П.М., Хавронюк М.І. Права людини і громадянина: Навчальний посібник. — К.: Атіка, 2004. — С. 10.
6. <http://zakon.rada.gov.ua>

А.А. Крыжановский, Л.В. Кузнецова. Изменение в социальной структуре населения города Бар в постсоветский период.

Изложено результаты обследования жизненной среды города Бар Винницкой области на предмет обеспеченности беспрепятственного доступа людей с ограниченными физическими возможностями к объектам общественного назначения. Состояние доступности к объектам остается неудовлетворительным – 79% обследованных объектов не отвечает международным стандартам качества жизненной среды. В работе наданы предложения к разработки местных программ создания беспрепятственной жизненной среды для маломобильных групп населения на период до 2015 года.

Ключевые слова: обеспеченность пандусами общественных зданий, маломобильная группа населения, права человека, социальная защищенность инвалидов, устойчивое пространственное развитие Европы.

A.A. Kryzhanovsky, L.V. Kuznetsova. Changes in social structure of the population of town of the Bar during the post-soviet period.

Are presented the results of the inspection of the inhabitable environment of city the Bar of Vinnitsa region for the object of the security of the free access of people with the limited physical possibilities to the objects of public designation. The state of accessibility to the objects remains unsatisfactory – 79% of inspected objects do not answer the international standards of the quality of inhabitable environment. In the work are given the proposals to the development of the local programs of the creation of the free inhabitable environment for the low-mobility population groups for the period until 2015.

Key words: security with the ramps of the public buildings, low-mobility population group, the right of the man, the social protection of the invalids, the sustainable three-dimensional development of Europe.

Крижанівський Олександр Анатолійович – к. арх., доцент кафедри дизайну архітектурного середовища Київського національного університету будівництва і архітектури, експерт Центру соціокультурного проектування та комунікативних технологій Інституту місцевої демократії.

03037, м. Київ – 37, Повітрофлотський проспект, 31.

тлф. 241 – 54 – 24.

д. тлф. 413 – 05 – 32.

м.тлф. (067) 796 – 36 – 48.

Електр. адреса: kryzhanovsky3@gmail.com

Кузнєцова Людмила Василівна – викладач педагогічних дисциплін Барського гуманітарно-педагогічного коледжу імені Михайла Грушевського, керівник волонтерського загону «Дзвіночок» студентів коледжу.

23000, Вінницька обл., м. Бар, пл. Грушевського, 1

043(41) – 2 –12 –70.

Електр. адреса: bar_bpri 01 @ ukr.net